

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi oncildliyin II kitabı çapdan çıxıb. Çoxcildlik AMEA-nın vitse-prezidenti, Ədəbiyyat İnstitutunun baş direktoru, akademik İsa Həbibbəylinin ümumi redaktəsi ilə çap olunur.

Milli bədii söz tariximizin akademik nəşri

Yeni nəşr Azərbaycan yazılı ədəbiyyatının ortaqlaşdırıcı dövrü (VII-X əsrlər) və intibah dövrünü (XI-XII əsrlər) əhatə edir. Azərbaycan yazılı ədəbiyyatı tarixi milli ədəbi irsin möhtəşəm nümunəsi olan "Kitabi-Dədə Qorqud"la başlamış, bu ədəbi abidənin şifahi başlanğıc baxımından əhəmiyyəti qeyd olunmaqla bərabər, daha çox yazılı ədəbiyyat olması elmi cəhətdən əsaslandırılmışdır. Azərbaycan xalqının ədəbi fikri sonralar Orxan-Yenisey abidələri kimi, nadir ortaqlaşdırıcı ümumtürk ədəbiyyatı kontekstindən ölkə ədəbiyyatına doğru inkişaf etmişdir.

Cildlə qədim Alban yazılı abidələri və Azərbaycanda İslamın qəbul edilməsindən sonrakı VIII-XII əsrlərdə ərəb dilində yazıb-yaratmış azərbaycanlı alim və şairlərin yaradıcılığı, habelə, həmin ədəbi-mədəni prosesin zirvəsini təşkil edən Xətib Təbrizinin elmi-ədəbi irsi əhatəli araşdırma predmetinə çevrilmişdir. Yeni nəşrin əsas məzmununu isə XI-XII əsrlər intibah dövrünün Azərbaycan poeziya məktəbi və onun Nizami Gəncəvi, Qətran Təbrizi, Xaqani Şirvani, Məhsəti Gəncəvi, Fələki

Şirvani, Mücirəddin Beyləqani kimi görkəmli nümayəndələrinin yaradıcılıq xüsusiyyətlərinin təhlili təşkil edir. Dünya ədəbiyyatının ən böyük şəxsiyyətlərindən biri, böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin ədəbi irsi, onun bəşər ədəbi-mədəni xəzinəsinə bəxş etdiyi "Xəmsə"si möhtəşəm ədəbiyyat hadisəsi kimi təqdim olunur, Nizami ədəbi məktəbinin özünəməxsusluqlarından bəhs edilir.

Milli ədəbiyyat tarixinin II cildi 2 hissədən ibarətdir. Birinci hissə "Azərbaycan yazılı ədəbiyyatının ortaqlaşdırıcı dövrü (VII-X əsrlər), ikinci hissə "İntibah dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı (XI-XII əsrlər)" adlanır. Burada Nizami Gəncəviyə qədərki dövr (VII-X əsrlər) "Ədəbiyyatda ortaqlaşdırıcı" (İsa Həbibbəyli), "Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə baxış" (A.Rüstəmov), "VII-X əsrlərdə Azərbaycan ədəbiyyatı (Azərbaycan ədəbiyyatının ortaqlaşdırıcı dövrü)" (Qafar Kəndli-Herisçi, Zakir Məmmədov, İmamverdi Həmidov, Fəridə Əzizova), "Kitabi-Dədə Qorqud" şifahi və yazılı ədəbiyyat abidəsi kimi" (İsa

Həbibbəyli), "Zərdüşt. Avesta" (Çingiz Sadıqoğlu), "Oğuz Kağan dastanı" (Tofiq Hacıyev), "Orxon-Yenisey kitabələri" (Tofiq Hacıyev), "Alban yazılı ədəbiyyatı" (İsa Həbibbəyli), "Azərbaycan ərəbdilli məvali ədəbiyyatı" (İmamverdi

Həmidov), "İsmayıl ibn-Yəsar" (Malik Mahmudov, Ülkər Məmmədova), "Musa Şəhəvat" (Malik Mahmudov, İmamverdi Həmidov), "Əbül-Abbəs əl-Əmə" (Malik Mahmudov, Ülkər Məmmədova), "Bərakəveyh Zəncani" (İmamverdi Həmidov) məqalələri təqdim olunub.

"Azərbaycan yazılı ədəbiyyatının ortaqlaşdırıcı dövrü (VII-X əsrlər)" adlı birinci hissəyə 13 oçerk daxil edilib. Bunlardan dördü portret-oçerkdir. 9 məqalə isə ədəbiyyat tarixçiliyinin konkret təhlillərinə həsr edilmiş icmallardır. İkinci hissə "İntibah dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı (XI-XII əsrlər)" barəsindədir. Burada isə 19 məqalə verilib: 2-si icmal, 17-si isə oçerkdir. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kitabının axırında əhatəli ədəbiyyat siyahısı, ingiliscə, rusca xülasə verilib.

"Ədəbiyyatın intibah vüsəti" icmalı İsa Həbibbəyliyə, "XI-XII əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı (İntibah dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı)" icmalı isə Həmid Araslı, Qafar Kəndli-Herisçi, Azadə Rüstəmov və Zakir Məmmədova məxsusdur. Portret-oçerklər: "Bəhmənyar Azərbaycanı" (Ülkər Məmmədova),



"Qətran Təbrizi" (Xəlil Hüseynov, Könül Hacıyeva), "Xətib Təbrizi" (M.Mahmudov, Nailə Tağıyeva), "Mahmud Kaşğarlı. Divanü-lüğət-it-Türk" (Tofiq Hacıyev), "Yusif xas Hacı Balasaqunlu. "Qutadqu-bilik" (Tofiq Hacıyev), "Ömər Gənci" (İmamverdi Həmidov), "Təntənari Marağai" (Fəridə Əzizova), "Məsud ibn Namdar" (Akif Əliyev), "Eynəlgüzar Miyanəçi" (Ülkər Məmmədova), "Əbül-ülə Gəncəvi" (Qafar Kəndli-Herisçi, Leyli Əliyeva), "Məhsəti Gəncəvi" (Zəhra Allahverdiyeva), "Fələki Şirvani" (Azadə Rüstəmov), "Mücirəddin Beyləqani" (Ruqiyyə Qəmbərqızı, Lələ Əlizadə), "Şihabəddin Sührəverdi" (Ülkər Məmmədova), "Əbubəkr ibn-Xosrov əl-Ustad" (Xanverdi Babayev), "Xaqani Şirvani" (Qafar Kəndli-Herisçi, İmamverdi Həmidov, Elnarə Zeynalova), "Nizami Gəncəvi" (Azadə Rüstəmov,

Siracəddin Hacı) məqalələridir.

Akademik İsa Həbibbəylinin layihə rəhbərliyi ilə hazırlanmış və dəlbadal nəşr olunan Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin XIII-XVI əsrlər-Orta əsrlər ədəbiyyatından bəhs edən III cildi bu günlərdə işıq üzünə görüb. Oncildliyin IV cildi XII-XVIII əsrlər-erkən yeni dövrü, V cildi XIX əsr-yeni dövrü, VI cildi XX əsr-sovet dövrünü, VII və VIII cildləri XX-XXI əsrlər- müstəqillik dövrünü, IX cildi Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatını, X cildi isə mühacirət ədəbiyyatını əhatə edir. Akademik nəşrlərin 2022-ci ildə başa çatdırılması nəzərdə tutulub.

Əlizadə ƏSGƏRLİ,
AMEA Nizami Gəncəvi adına
Ədəbiyyat İnstitutunun elmi
işlər üzrə direktor müavini,
filologiya elmləri doktoru,
professor